

سرنوشت مشترک پرونده‌های ترامپ چه فرصتی در اختیار ایران قرار می‌دهد؟

عقب‌نشینی از پکن تا صنعا

علی ملکی

خبرنگار گروه سیاست

«هیچ کس نتوانسته بود این کار را انجام دهد. ما این کار را انجام دادیم.» دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور آمریکا این جمله افتخارآمیز را در توصیف این اتفاق گفت که «حوتی‌ها برای اولین‌بار دست از شلیک کشیده‌اند و اعلام کرده‌اند دیگر به کشتی‌های آمریکایی شلیک نخواهند کرد.» ایالات متحده در روزهای اخیر اتفاقات بی‌سابقه‌ای را تجربه کرده است. درحالی‌که جنگ تجاری واشنگتن با پکن یکی از داغ‌ترین موضوعات ماه‌های اخیر بوده و ترامپ بارها چین را تهدید به افزایش فشارها کرده، حالا از همان تعرفه‌های وضع شده هم کوتاه آمده و طی مذاکراتی میان طرفین، قرار بر کاهش تعرفه‌ها گذاشته شده است.

اوکراین نیز همچنان میان دوگانه کرملین و کاخ سفید رها شده و بر نگرانی‌های اروپا برای این نقطه استراتژیک روزبه‌روز افزوده می‌شود. از سسوی دیگر خبرگزاری رویترز گزارش داده آمریکا دور از چشم‌ان تانیا‌هو درحال مذاکره با حماس است و چندی پیش با همین دستور کار با یم توافق آتش‌بس کرد. این تحولات سیاست‌ خارجی آمریکا در سطوح مختلف نشان‌دهنده تغییراتی معنا‌دار در سیاست‌ورزی آنهاست. از عقب‌نشینی در جنگ تجاری با چین تا ناکامی در تحقق وعده‌های آتش‌بس در اوکراین و رویکرد غیرمنتظره در مذاکرات مستقیم با حماس و انصارالله یمن، حکایت از این دارند که آمریکا دیگر نمی‌تواند به‌عنوان یک قدرت هژمونیک، اراده خود را به‌صورت یک‌جانبه بر دیگران تحمیل کند. وزن این گزاره‌ها جایی سسنگین می‌شود که بتواند به‌عنوان اهرمی برای تهران در گفت‌وگوهای جاری عمل کند.

پایان رؤیای مهار چین؟

جنگ تجاری ایالات متحده با چین که با اعمال تعرفه‌های ۱۴۵ درصدی بر کالا‌های چینی شدت گرفت، یکی از مهم‌ترین پروژه‌های دونالد ترامپ برای مهار قدرت اقتصادی و نظامی چین بود. هدف این تعرفه‌ها، تضعیف اقتصاد چین و کاهش وابستگی تجاری آمریکا به پکن بود. پس از این اتفاق آمریکا متحمل شرایط پیچیده داخلی شد و آسیب‌هایی دید و اعتراضاتی را نیز در پی داشت.

کاخ سفید دوشنبه ۲۲ اردیبهشت اعلام کرد مذاکرات در ژنوبه توافقی تجاری با چین منجر شده است. جیمیسون گریر، نماینده تجاری ایالات متحده معتقد است این توافق که سریع‌تر از پیش‌بینی‌ها حاصل شد، نشان‌دهنده عقب‌نشینی آشکار آمریکا از موضع سخت‌گیرانه خود است.

آمریکا و چین روز دوشنبه در بیانیه‌ای مشترک توافق کردند برخی تعرفه‌های وضع شده توسط هر دو طرف از زمان آغاز جنگ تجاری ترامپ علیه چین را سه مدت ۹۰ روز به حالت تعلیق در آورند. این توافق هر چند هنوز نهایی نشده اما نشانه‌ای از ناتوانی آمریکا در تحمیل فشارهای اقتصادی پایدار بر چین است. ترامپ کمتر از یک ماه پیش در ۲۸ فروردین ۱۴۰۴، با اشاره به روابط شخصی‌اش با شی جین‌پینگ، رئیس‌جمهور چین از خوش‌بینی نسبت به توافق تجاری سخن گفت و اذعان کرد تعرفه‌های ۱۴۵ درصدی «بسیار بالا» بوده و باید کاهش یابد.

این اظهارات که با واکنش‌های مثبت بازارهای مالی همراه شد، نشان‌دهنده تغییر رویکرد آمریکا از تقابل به همکاری است. بااین‌حال این عقب‌نشینی نه تنها به معنای پذیرش شکست پروژه مهار چین است، بلکه پیامدهای گسترده‌ای برای

اعتبار جهانی آمریکا دارد. این تحول نشان می‌دهد استراتژی تعرفه‌های سنگین که به‌عنوان ابزاری برای محدود کردن قدرت چین طراحی شده بود، به دلیل مقاومت پکن و تأثیرات منفی بر اقتصاد جهانی، عملاً به بن‌بست رسیده است.

خیال خام آتش‌بس در اوکراین

یکی دیگر از وعده‌های بزرگ دونالد ترامپ، پایان دادن سریع به جنگ اوکراین بود. او ادعا کرده بود که می‌تواند ظرف «۲۴ ساعت» و بعدها گفت «چند روز» به درگیری بین روسیه و اوکراین پایان دهد. بااین‌حال حل معضل اوکراین برای اروپا به چالش بزرگی تبدیل شده و ترامپ در مهار آتش افروزی ناموفق بوده است.

مذاکرات متعدد بین مقامات آمریکایی و روسی، از جمله گفت‌وگوی تلفنی ترامپ با پوتین و دیدارهای دیپلماتیک در ریاض، بین واشنگتن و مسکو به نتیجه خاصی منجر نشده است. ماجرا فقط در مهار کردن روسیه توسط ترامپ نیست، کاخ سفید حتی در کنترل اوکراین هم مؤثر نبوده است. درحالی‌که پوتین و ترامپ توافق کرده بودند روسیه از حمله به زیرساخت‌های انرژی اوکراین خودداری کند، اوکراین به حملات خود علیه تأسیسات انرژی روسیه ادامه داد.

گزارش ۱۹ دیهشت ۱۴۰۴ از بلومبرگ حاکی از تلاش‌های اروپا و آمریکا برای نهایی کردن یک آتش‌بس ۳۰ روزه در اوکراین است. بااین‌حال این طرح هنوز به دلیل وابستگی به موضع آمریکا و عدم تمایل کامل روسیه نهایی نشده است.

ترامپ در شبکه‌های اجتماعی تهدید کرده که در صورت عدم رعایت آتش‌بس، تحریم‌های جدیدی علیه روسیه اعمال خواهد شد، اما این تهدیدها تاکنون نتوانسته‌اند مسکو را به عقب‌نشینی وادار کنند. دیپتتری پسکوف، سخنگوی کرملین تأکید کرده روسیه با آتش‌بس مخالفی ندارد، اما منافع این کشور باید تضمین شود. این موضع نشان‌دهنده برتری نسبی روسیه در مذاکرات است.

گفت‌وگو با مقاومت بدون بی‌بی

شاید غیرمنتظره‌ترین تحول در سیاست خارجی آمریکا، مذاکرات مستقیم این کشور با حماس و انصارالله یمن بدون مشارکت اسرائیل باشد. این اقدامات نشان‌دهنده شکاف عمیق بین واشنگتن و تل‌آویو و تلاش ترامپ برای پیشبرد سیاست‌های مستقل در خاورمیانه است.

یکشنبه ۲۱ اردیبهشت حماس اعلام کرد مذاکرات مستقیم با دولت آمریکا به توافقی برای آزادی عیدان الکساندر، گروگان اسرائیلی-آمریکایی منجر شده است. این توافق که شامل بازگشایی گذرگاه‌ها و ارسال کمک‌های بشردوستانه به غزه است، بدون اطلاع یا مشارکت دولت تانیا‌هو انجام شد. این اقدام نه تنها به معنای دور زدن اسرائیل است، بلکه فشار سیاسی سنگینی بر تانیا‌هو وارد می‌کند، زیرا او را در برابر اتمام بی‌توجهی به گروگان‌های اسرائیلی قرار می‌دهد.

همین اتفاق در ماجرای یمن رخ داد. توافق آتش‌بس بین آمریکا و انصارالله یمن در ۱۶ اردیبهشت ۱۴۰۴ که با میانجیگری عمان در مسقط حاصل شد، نشان‌دهنده رویکرد مستقل آمریکا در قبال یکی از بازیگران کلیدی جبهه مقاومت است. این توافق که حملات متقابل بین یمن و آمریکا را متوقف کرد، هیچ تعهدی در مورد اسرائیل نداشت. انصارالله ضمن تعهد به عدم حمله به کشتی‌های آمریکایی، اعلام کرد حملات به منافع اسرائیل تارفع محاصره غزه ادامه خواهد داشت. این استراتژی هوشمندانه یمن که تمایز بین آمریکا و اسرائیل را حفظ کرد، نه تنها جایگاه انصارالله را تقویت کرد، بلکه

شکاف بین واشنگتن و تل‌آویو را عمیق‌تر کرد. رسانه‌های آمریکایی از جمله واشنگتن پست در روزهای اخیر سر کرده‌اند که یک جریان پروپاگاندا بی‌عمیق را پیش‌برند. پروژه‌ای که در آن تأکید می‌شود آمریکا در مذاکرات با مقامات رژیم صهیونیستی در تماس است. این موضوع در نگاه اول رابطه عمیق واشنگتن- تل‌آویو را منعکس می‌کند اما نگاهی به تحولات مذکور در غرب آسیا خلاف این تصور را ثابت می‌کند.

کارت طلایی در تهران

عقب‌نشینی‌های اخیر آمریکا در برابر چین، ناکامی در اوکراین و مذاکرات مستقیم با حماس و انصارالله یمن، پریش‌های جدی درباره آینده هژمونی ایالات متحده مطرح کرده‌اند. نشریه فارن‌افرز این تحولات را نشانه‌ای از گذار به یک نظم جهانی چندقطبی می‌داند، جایی که قدرت‌های منطقه‌ای مانند چین و بازیگران غیردولتی مانند انصارالله نقش پررنگ‌تری ایفا می‌کنند. این نشریه هشدار می‌دهد ادامه این روند می‌تواند نفوذ آمریکا در نهادهای بین‌المللی مانند سازمان ملل و صندوق بین‌المللی پول را کاهش دهد. فارن‌افرز در تحلیلی به ناکامی آمریکا در یمن پرداخته و اعتراف می‌کند واشنگتن با صرف بیش از دو میلیارد دلار و هدف قرار دادن هزار نقطه، ازجمله فرودگاه‌ها و زیرساخت‌های کلیدی نتوانست انصارالله را مهار کند. این حملات نه تنها قدرت مقاومت یمن را تضعیف نکرد، بلکه فشارهای مالی و نگرانی از گرفتاری در یک جنگ بی‌پایان در خاورمیانه را برای آمریکا افزایش داد. این نشریه همچنین می‌نویسد آتش‌بس با انصارالله راهی برای رهایی از وضعیتی غیرقابل تحمل بود. انصارالله اکنون می‌تواند ادعا کند در برابر یک ابرقدرت پیروز شده و با رهایی از بمباران‌ها، تمرکز بیشتری بر مقابله با اسرائیل دارد. این موقعیت جایگاه یمن را به‌عنوان یک بازیگر غیردولتی قدرتمند تقویت کرده و معادلات سنتی قدرت را به چالش کشیده است.

به‌علاوه تصمیم غیرمنتظره آمریکا برای مذاکره مستقیم با حماس بدون هماهنگی با اسرائیل، تنش‌های رسانه‌ای میان واشنگتن و تل‌آویو ایجاد کرده است. رسانه عبری هآرتص گزارش داده مقامات اسرائیلی از اقدام کاخ سفید برای گفت‌وگو با حماس که به آزادی عیدان الکساندر، گروگان اسرائیلی-آمریکایی منجر شد، به‌شدت انتقاد کرده‌اند. این مذاکرات که بدون اطلاع تل‌آویو انجام شند، شکاف دیپلماتیک بین واشنگتن و اسرائیل را آشکار کرد و فشار سیاسی بر دولت تانیا‌هو را افزایش داد. هآرتص این اقدام را نشانه‌ای از کاهش تعهد آمریکا به اتحاد استراتژیک با اسرائیل می‌داند. فارن‌افرز به کاخ سفید هشدار می‌دهد این تحولات، پایان عصر تک‌قطبی را نشان می‌دهد. ناکامی در یمن و شکاف با اسرائیل، همراه با دیگر عقب‌نشینی‌ها، اعتماد به رهبری جهانی آمریکا را تضعیف کرده است. ترامپ در جهانی که بازیگران غیردولتی و قدرت‌های منطقه‌ای قواعد را بازنویسی می‌کنند، کار راحتی برای تقویت جایگاه ایالات متحده و تحقق شعار «اول آمریکا» ندارد. این سه تحول، یعنی عقب‌نشینی در جنگ تجاری با چین، ناکامی در اوکراین و مذاکرات مستقیم با حماس و انصارالله، نشان‌دهنده کاهش نفوذ جهانی آمریکا و محدودیت‌های آن در تحمیل اراده خود بر دیگران است. این وضعیت می‌تواند فرصت‌های مهمی برای ایران در مذاکرات با ایالات متحده فراهم کند.

وزیر خارجه فرانسه همزمان با تهدید به فعال‌سازی اسنپ‌بک، تلاش نظامی را پرهزینه دانست و به تداوم دیپلماسی تأکید کرد

اروپا به دنبال پوست توافقی

مقام‌های آمریکایی ازجمله شخص دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور این کشور در تلاش‌اند، علی‌رغم آنکه دیگر عضو برجام نیستند، مکانیسم ماشه را برای بازگرداندن تمامی تحریم‌های سازمان ملل علیه ایران فعال کنند. رئیس‌جمهور آمریکا در یادداشت اجرایی که علیه ایران امضا کرده بود صریحاً اشاره کرده بود که با هماهنگی با شرکای اروپایی فعال‌سازی این مکانیسم را در دستورکار قرار خواهد داد، اما از آنجایی که آمریکا پیش از این به طوریکجانبه از برجام خارج شده است اکنون اهرم فعال‌سازی مکانیسم ماشه در دست اروپا قرار دارد. به همین دلیل نیز وزیر خارجه فرانسه پیش از برگزاری دور چهارم مذاکرات ایران و آمریکا در مسقط اتهام‌زنی‌ها به ایران را ادامه داد و تهدید به فعال‌سازی مکانیسم ماشه کرد. ژان نونل بارو البته تأکید کرد که قصد افزایش تنش به سطح نظامی را ندارد. تعارض منافع اروپا با آمریکا در پرونده‌های مختلف از جمله اوکراین و مذاکرات ایران باعث شده طرف اروپایی با هدف وارد کردن خود به متن تحولات مواضع خود را تنظیم کند. این تعارض منافع از طرفی می‌تواند فرصت امتیازگیری را برای ایران فراهم آورد و از طرف دیگر می‌تواند طرف اروپایی را با نیت جلب توجه ترامپ در جبهه کاملاً تهدید محور تثبیت کند. تهدید به فعال‌سازی مکانیسم ماشه، اتهامات موشکی و بازداشت اتباع ایرانی نشان‌دهنده این است که طرف اروپایی تا به الان به مسیر تهدید بیشتر تمایل نشان داده و برای مواجهه با ایران طراحی سنگینی داشته است. طراحی که البته طرف اروپایی بر بعد سیاسی آن تأکید داشته و اذعان دارد که توان کشاندن آن به ابعاد نظامی را ندارد. در واکنش به تهدیدهای ترس‌آلود وزیر خارجه فرانسه، عراقچی طی پیامی در شبکه ایکس نوشت: «بازگشت خودکار تحریم‌ها (Snapback) پیامدهایی به دنبال خواهد داشت: نه تنها پایان نقش اروپا در این توافق را رقم خواهد زد، بلکه ممکن است به تشدید تنش‌هایی منجر شود که بازگشتی برای آن‌ها متصور نیست.»

هم تهدید هم ترس

ژان نونل بارو، وزیر خارجه فرانسه، در یک نشست خبری مشترک با رافائل گروسی، مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، اعلام کرد: «اگر مذاکرات درباره برنامه هسته‌ای ایران به توافق نرسد و منافع امنیتی کشورهای اروپایی تأمین نشود، فرانسه این اختیار را دارد که مکانیسم ماشه را در شورای امنیت فعال کند؛ مکانیسمی که در اکثر متقاضی می‌شود و بدون هیچ تردیدی تحریم‌ها علیه ایران را بازمی‌گرداند.» رافائل گروسی مدیر کل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی نیز که صرفاً نقش ناظر در توافق برجام را دارد پس از آنکه اعتبار داشتن هرگونه توافق میان ایران و آمریکا را منوط به تأیید آژانس

سه‌شنبه ۲۳ اردیبهشت ۱۴۰۴

شماره ۴۴۱۰

FARHIKHTEGANDAILY.COM

FARHIKHTEGANONLINE

هسته‌ای و تلاش برای باز کردن باب گفت‌وگوهای غیرهسته‌ای عواملی‌اند که انگیزه‌های پشت این بازداشت‌ها را توضیح می‌دهند. نقش طرف‌های ثالث، مانند رژیم‌صهیونیستی نیز نباید نادیده گرفته شود.

ایران برای رفع بن‌بست آماده است

برای درک بهتر نقاط اختلاف در مذاکرات با طرف اروپایی، بررسی دقیق خواسته‌های دو طرف ضروری است. ایران در این مذاکرات به دنبال لغو کامل تحریم‌های اقتصادی و مالی است که پس از خروج آمریکا از برجام در سال ۲۰۱۸ تشدید شدند. علاوه بر این، ایران خواستار تضمین‌های محکم از اروپا برای پایبندی به تعهدات در هر توافق جدید است تا از تکرار تجربه خروج یک‌جانبه آمریکا جلوگیری شود. جلوگیری از فعال‌سازی مکانیسم ماشه که می‌تواند تحریم‌های بین‌المللی را بازگرداند و ایجاد فضایی برای همکاری اقتصادی پایدار با اروپا، از دیگر خواسته‌های کلیدی ایران است. این موارد نشان‌دهنده تمرکز ایران بر امنیت اقتصادی و ثبات توافق است. در مقابل، اروپا احتمالاً بر بازگشت ایران به تعهدات کامل برجامی تأکید خواهد داشت. این شامل کاهش سطح غنی‌سازی اورانیوم، محدود کردن ذخایر اورانیوم غنی‌شده و همکاری کامل با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی برای نظارت شفاف بر برنامه هسته‌ای ایران است. همزمان با این است بخواهد مذاکرات را به مسائل غیرهسته‌ای گسترش دهد، ازجمله برنامه موشکی ایران و نقش منطقه‌ای آن در خاورمیانه که از نگرانی‌های امنیتی کلیدی غرب به‌شمار می‌روند. حفظ مکانیسم ماشه به‌عنوان اهرمی برای تضمین پایبندی ایران به توافق نیز احتمالاً در دستورکار اروپا خواهد بود. عراقچی در ادامه توبیتی که در واکنش به تهدیدات وزیر خارجه فرانسه مبنی بر فعال‌سازی مکانیسم ماشه منتشر کرده، بن‌بست فعلی را نتیجه اقدامات طرف اروپایی دانسته و با اشاره به رایزنی‌های اخیر با روسیه و چین از آمادگی خود برای سفر به پاریس، برلین و لندن خبر داده و توضیح داده است که این ابتکار تاکنون منجر به انجام گفت‌وگوهای مقدماتی در سطح معاونان وزاری امور خارجه شده است. عراقچی البته تأکید کرده این گفت‌وگوها «آغازی شکننده» اما «امیدبخش» بوده و زمان به سرعت در حال گذر است. عراقچی با تأکید بر آمادگی ایران ابراز امیدواری کرده است که پاسخ دو طرف به این لحظه حساس، آینده روابط ایران و اروپا را بسیار عمیق‌تر از آنچه بسیاری تصور می‌کنند رقم بزند منوط به اینکه طرف‌های اروپایی نیز چنین اراده‌ای داشته باشند. فارغ از ابراز تمایل ایران برای گفت‌وگوهای سازنده، به‌رحال تفاوت در اولویت‌ها، مذاکرات را پیچیده می‌کند. ایران بر رفع تحریم‌ها و تضمین‌های اقتصادی تمرکز دارد، در حالی که اروپا همچنان به دنبال محدود کردن برنامه هسته‌ای و پرداختن به مسائل امنیتی گسترده‌تر است.

